

ТЕМА 4. МЕТОДИ ПОДАТКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ І ПЛАНУВАННЯ

Податкове прогнозування являє собою оцінку податкового потенціалу і надходжень податків і зборів у бюджетну систему і ґрунтується на соціально-економічному прогнозуванні розвитку країни. Податкове прогнозування включає в себе визначення податкових баз по кожному податку і збору, моніторинг динаміки їх надходження за кілька періодів, розрахунок рівнів збирання податків і зборів, обсягів випадаючих доходів, стан заборгованості з податкових платежів, оцінку результатів зміни податкового законодавства та ін.

Прогноз податкових надходжень впливає на динаміку та ефективність розвитку галузевої та територіальної структури економіки, вдосконалення податкової політики, забезпечення раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, рівень доходів і ступінь соціальної захищеності населення.

Оскільки прогнозування і планування – взаємопов'язані і взаємодоповнюючі процеси, то не доцільно строго розмежувати і методи податкового прогнозування і планування. Майже кожний з наведених нижче методів у рівній мірі застосовується і при прогнозуванні, і при плануванні.

Методи прогнозування і планування дозволяють визначити міру впливу окремих умов та факторів на формування тенденцій і закономірностей розвитку об'єкта і тим самим дати можливість відтворити його майбутній стан у вигляді прогнозу.

Сьогодні нараховується більше 200 різних методів прогнозування, серед яких на практиці використовують лише 15-20 методів. Через велику кількість існуючих методів прогнозування

Методи прогнозування і планування - це конкретні прийоми і способи, які використовуються для обґрунтування планових показників застосовуються різноманітні їх класифікації та групування. Однією з таких класифікацій є розподіл методів прогнозування і планування на формалізовані і неформалізовані.

Формалізовані методи прогнозування базуються на побудові прогнозів формальними засобами математичної теорії, які дозволяють підвищити достовірність і точність прогнозів, значно скоротити терміни їх виконання, полегшити обробку інформації та оцінки результатів.

Формалізовані методи, що застосовуються при прогнозуванні змін у податковій системі, поділяються на групи:

1. **Економічні методи**, в основі яких лежить економічний підхід до закономірності розвитку процесу. Застосовуються для передбачення загального стану економіки й обсягу податкових надходжень.

2. **Детерміністичні методи** - застосовуються тоді, коли відомо багато взаємозв'язаних змінних і потрібно знайти оптимальне рішення.

3. **Методи екстраполяції (трендові методи)** припускають постійність відношень між прогнозованою змінною та певним іншим фактором. Ця тенденція переноситься на майбутні періоди.

4. **Економетричні методи** дозволяють отримувати залежності досліджуваних величин від набору характеристик, які спостерігаються як в економіці у цілому, так і в окремих економічних агентів.

Неформалізовані методи засновані на описі аналітичних процедур без використання аналітичних залежностей. Застосування цих методів характеризується певним суб'єктивізмом, оскільки велике значення мають інтуїція, досвід та знання аналітика. Інтуїтивні методи використовуються у випадку неможливості кількісної оцінки окремих явищ (процесів) або неможливості врахування багатьох факторів через складність об'єктів. Ці методи базуються на використанні експертних оцінок. З їх допомогою встановлюється ступінь складності і актуальності проблеми, визначаються основні цілі та критерії, виявляються найбільш важливі фактори і взаємозв'язок між ними, вибираються альтернативи, яким віддають найбільші переваги.

Метод реальної (ефективної) ставки. Передбачає розрахунок реальної ставки як співвідношення суми податкових надходжень і величини податкової бази. Прогнозне значення розраховується як добуток цієї ставки на величину майбутньої податкової бази.

До головних завдань, яким повинні задовольняти методи та моделі прогнозування податкових надходжень, належить їх здатність Інтерв'ю. Здійснюється безпосереднє опитування експерта спеціаліста. При розрахунку майбутніх податкових доходів, ефективних ставок оподаткування, податкового навантаження на економіку тощо

Аналітичний. Передбачається проведення всебічного аналізу прогнозованого соціально-економічного явища з підготовкою відповідної доповідної записки.

Побудови сценарію Визначається логіка розвитку прогнозованого об'єкта за різних умов.

«Дерево цілей». Метод може оперувати з якісною і кількісною інформацією. Він дає змогу розбивати основну задачу прогнозування на підзадачі і створювати систему "зважених" за експертними оцінками зв'язків.

Метод «комісій». Призначається чи вибирається комісія, яка організує "круглий стіл", у рамках якого будуть узгоджуватись думки експертів з метою вироблення єдиної думки.

«Мозкова атака» Одержання колективної генерації ідей і творче вирішення поставленої проблеми з визначенням можливих варіантів розвитку подій.

Матричний метод використовується у випадку експертного прогнозування великих систем, коли виникає необхідність узгодження прогнозів окремих компонентів, встановлення і прогнозування основних зв'язків між ними, тобто події в системі мають перехресний вплив, який необхідно виявити.

Метод «Дельфі». Проведення анкетних опитувань експертів (висококласних фахівців у необхідних галузях знань). Особливості: повна анонімність експертів; використання результатів попереднього туру опитування; повна статистична характеристика групової відповіді. В ході процедури прогнозування експерти не знають один одного і не спілкуються між

собою. При використанні результатів попереднього туру фахівець вибирає з анкет тільки ту інформацію, яка стосується поставленої проблеми; не допускається постановка нових задач і нових проблем. Статистична оцінка припускає усереднену оцінку прогнозу показників цієї проблеми групою експертів.

Консенсус прогноз. Усереднене значення прогнозів різних аналітичних центрів (банків, інвестиційних компаній тощо) враховувати максимально широкий спектр факторів, що впливають на формування обсягів баз оподаткування та сум податкових надходжень і отримувати прогнози з найбільшою точністю.